

Хміль Тетяна Володимирівна

*Кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, соціології державного управління
ДРІДУ НАДУ, м. Дніпропетровськ*

НАРАТИВНИЙ ДИСКУРС СУЧАСНОЇ НАУКИ

Науці, як теоретичній формі раціоналізованого осягнення світу, вже майже п'ять століть. Вона посідає провідне місце в світоглядній системі західної цивілізації.

Однак, поряд з наукою існують інші форми осмислення глибин буття, котрі обтяжені етичною проблематикою, осмисленням цінностей, що складають культурно-історичний, релігійний контекст епохи. Прикладом цього можуть бути різноманітні форми пророцтв, які останнім часом набули величезної популярності в інформаційному просторі. Феномен пророцтва, як одна з форм передбачення майбутнього, завжди був присутній у культурі саме як пошук істинних смислів для упередженого ставлення до життя, оскільки майбутнє виступає актуалізованою істиною. Слід відмітити, що інформаційна складова пророцтва, яка часто репрезентована символічним образом, завжди має другорядне значення порівняно з морально-етичною та оціночною, оскільки вимагає від людини певних дій та вчинків. Крім того, інструментарій інформаційної епохи посилює нарративний характер пророцтв як безлічі інтерпретацій: наприклад, популярна пошукова Internet-система надає біля двох мільйонів посилань. Сучасні апокаліптичні настрої – це реакція на нездатність традиційної раціоналістичної парадигми техногенної цивілізації визнати свою обмеженість в подоланні нових кризових явищ соціокультурної сфери буття. За своєю природою саме філософія покликана включити людські виміри в нову наукову парадигму сучасного мислення.

Витоки розуміння онтологічних проблем та аксіологічного потенціалу знання знаходимо в історії класичної філософії. Вчення Платона про взаємозв'язок Істини, Добра, Краси як іпостасей вищого Блага небезпідставно вважається першою найбільш універсальною ідеальною моделлю філософської теорії цінностей.

Більш плідно внесок у становленні ціннісної теорії знання здійснили представники західної антропології М.Шелер, Е.Дюркгейм тощо. Широко й оригінально проблема ціннісного потенціалу знання міститься в філософії життя В.Дільтея, екзистенціанолізмі К.Ясперса, Ж.-П. Сартра, М.Бердяєва, в феноменології Е.Гуссерля, герменевтиці Г.-Г.Гадамера. Усі вони, по-своєму, розвивали традицію кантівського трансценденталізму й апіорізму,

здійснюючи пошук адекватного розвитку сучасної науки аксіологічного виміру знань.

Всі необхідні передумови для зміни парадигмального мислення були закладені “критичним ідеалізмом” І.Канта, зокрема порівняльним аналізом теоретичного та практичного розуму, конститутивних і регулятивних принципів, осмисленням апіорних форм усякого можливого знання. Важливу роль зіграло його вчення про “максими розуму” – суб’єктивні основоположення, виведені не з природи об’єкта, а з інтересу розуму стосовно “деякої можливої досконалості” пізнання об’єкта. На жаль, численні неокантіанці зігнорували “максиму” філософії свого вчителя, постійно впадаючи у крайнощі. Вони різко протиставили “пізнавальне” і “ціннісне” (“судження факту” і “судження цінності”), що стало головною проблемою другої пол. ХХ ст. в подальшому розвитку філософії та методології наукового знання.

У 70-і роки нашого століття щодо справжньої “методологічної революції” у було пов’язане з ім’ям П. Фейєрабенда, який заявив про те, що поняття науковості взагалі не слід пов’язувати з будь-якою чітко заданою логіко-гносеологічною процедурою пізнання і наявністю взагалі будь-яких визначених критеріїв науковості онтологій, що включають воєдино цінності людства, світ предметів та логічних суджень. Тому прихованими складовими наукової теорії стали вважатися моральні феномени: свобода волі, відповідальність, надія, віра, мужність, милосердя, впевненість в майбутньому, що розуміються як загальнозначущі фактори людського буття. Поруч з предметною сферою, що визначає галузь наукового знання, співіснує і сфера “належного буття”, як сукупність об’єктивних і суб’єктивно-особистісних сподівань та зв’язків, які і формують “картину світу” як змістову конструкцію буття, що і є підґрунтям для пророцтва.

Осягнення такої картини світу неможливе без надання сучасному соціально-філософському пізнанню рис нарративного характеру, яке передбачає таку повноту знання, що включає елементи ідеологізації, плюралістичність, діалогічність форми та дискурсу можливих інтерпретацій. Але процес пізнання не зводиться тільки до теоретичної рефлексії й усвідомлення істини. Необхідно розширити теорію пізнання до виявлення її культурно-соціального контексту, що потребує визнання наукового дискурсу як прихованої нарративної практики.